የሀገር መካላከያ ዘርፍ የሙስና ሥጋት ግምገማዊ ጥናት

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን
FEDERAL ETHICS & ANTI-CORRUPTION COMMISSION
1993

ከሙስና የጸዳች ኢትዮጵያ
CORRUPTION FREE ETHIOPIA

ሚያዚያ/2015

<u>አዲስ አበባ</u>

	ማውጫ	
ቁጥር	**ርእስ/ንኡስ ርእስ**	**ገፅ**
	የጥናቱ ማጠቃለያ (Executive Summary)	3
ክፍል አንድ	**መግቢያ**	4
1.1.	**የጥቱ ዳራ** (Backgraound Of The Study)	5
1.2.	**የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ**	6
1.2.1.	ዘርፉ የተቋቋመበት አላማ እና የሚያከናዉኗቸው ተግባራት	6
1.2.2	**በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት**	8
1.3.	**የጥናቱ ዓላማ**	8
ክፍል ሁለት	**ተዘማጅ ፅሁፎች ትንተና**	9
ክፍል ሶስት	**የጥናቱ መረጃ አሰባስብ ሂደትና ትንተና ዘዴ**	12
3.1.	**የጥናቱ ቦታ**	12
3.2.	የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች	12
3.3	የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ	13
3.4.	የጥናቱ ተግዳሮቶች	13
ክፍል አራት	**የሙስና ስጋት ትንተና**	14
4.1.	**የተቋማት አደረጃጀት**	14
4.2.	**ተጠያቂነትን ማስፈን**	15
4.3.	**የተቋማት ግልጽነት**	17
4.4.	**አዋጅ፣ ደንብና መመሪያ**	19
4.5.	**የተቋማት ንብረት አስተዳደር**	20
4.6.	**የግዥ አስተዳደር**	21
4.7.	**የሰው ሃብት አስተዳደር**	22
4.8.	**የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ**	24
4.9.	**የፕሮጀክቶች አስተዳደር**	24
4.10.	**ኦዲትና ቁጥጥር**	25
4.11.	**የሙስና ስጋት**	27
ክፍል አምስት	**የመፍትሄ ምክረ ሃሳብ**	28

የጥናቱ ማጠቃለያ (Executive Summary)

ሙስና በአንድ ሀገር ሁለንተናዊ እደገት ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ በማስከተል የተቋማትን የስራ አፈጻጸም ይጎዳል ሓብት ያባክናል ተቋማትንም የማፍረስ አደጋ ሊያስከትል የሚችል አደገኛ የሆነ የወንጀል አይነት ነው፡፡ ኢትዮጵያም በዚህ ወንጀል ከተጎዱ ሀገራት አንዷ በመሆኗ የፌዴራል የስነ-ምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ይህንን ብልሹ አሰራር ጥናትን መሰረት ባደረገ መልኩ መከላከል የመሪነት ሚና ተሰጥቶት በመስራት ላይ ይገኛል:: ይህ ጥናትም የዚህ ጥረት አንዱ መገለጫ ነው፡፡

ለጥናቱ ክንውን የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን አገልግሎት ላይ ውለዋል፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ቼክ-ሊስት (የዳሰሳ መጠይቅ) እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming) ሲሆኑ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡

የጥናት ቡድን አባላት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም (እንዳስፈላጊነቱ) በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሊስት እንዲሞለ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሊስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምላሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው::

የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

የዚህ ጥናት አቀራረብ በአብዛኛው ዓይነታዊ (qualitative) ነው:: ገላጭ ትንተና (descriptive analysis) አሀዛዊ መረጃዎችን በመተንተን ሥራ ላይ ውሏል:: ከተለያዩ ምንጮች (ቼክ-ሊስት፣ ሰነዶች እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች) የተሰበሰቡ ዓይነታዊ መረጃዎችን በመተንተን ይህ ጥናት በሰፊው ተቀባይነት ያለውን የጭብጥ ትንተና (thematic analysis) ተጠቅሟል፡፡

ጥናቱ ይተዘረዘሩትን ዘዴዎች በመጠቀም ጥናቱ ባካተታቸው አስራአንድ ርእሰ-ጉዳዮቸ ማለትም (የተቋሙ አደረጃጀት፣ ተጠያቂነት ማስፈን፣ የተቋማት ግልፅነት፣ አዋጅ ደንብና መመሪያ፣ የተቋማት ንብረት አስተዳደር፣ የግዥ አስተዳደር፣ የሰው ሃበት አስተዳደር፣ የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ፣ የፕሮጀክቶች አስተዳደር፣ ኦዲትና ቁጥጥር፣ የሙሰና ስጋት) የዘረፉና በስሩ ያሉ ተቋማት ነባራዊ ሁኔታ ለመረዳት ሞክሯል፡፡ ከዚህ መረጃ በመነሳትም ያሉ የሙሰና ስጋቶችን በመለየት መፍትሄ ሊሆኑ የሚችሉ ሃሳቦችን አቅርቧል፡፡ በዚህ መሰረት በአስሩ ርእሰ-ጉዳዮች የሚከተሉት ችግሮች ተለይተዋል፡፡ እነሱም በተወሰኑ ተቋማት ተቋማዊ የህግ ባለሙያ አለመኖር፣ የተደራጀ መደበኛ ቅንጅታዊ አሰራ ስርዓት አለመዘርጋቱን

ድርጅቶች የስነምግባር ደንባቸውን ወቅታዊና፣ ዘመናዊ የንብረት አስተዳደር ስርዓት (የካይዘን ስርዓትን) ትግበራ በአብዛኛው የዘርፉ ተቋማት ተግበራዊ ያልተደረገ፣ በግዥ እቅድ አለመመራት፣ የገበያ ጥናት ሣያካሄዱ ግዥ መፈጸም እና ሁሉም የዘርፉ ተቋምት ዘመናዊ የግዥ ስርዓት(EGP) አለመጠቀማቸውን፣ ሀሰተኛ የትምህርትና የስራ ልምድ ማስረጃ የማጣራት፣ በዘርፉ አብዛኛ ሰራተኞችና ሃላፊዎች ሃብታቸውን ያለማስመዝገብና ያለማሳወቅ፣ ፕሮጀክቶች መካከል የተወሰኑት በተያዘላቸው ጊዜ አለመጠናቀቅ፣ በፕሮጀክቶች የዋጋ ለዩነት መታየትና የውስጥ ኦዲት ሪፖርቶች ተደራሽ አለመደረግ ናቸው፡፡ ለነኚህ ችግሮች ጥናቱ መፍትሄ ሊሆኑ የሚችሉ ሃሳቦችን አቅርቧል፡፡ በጥናቱ የተካተቱ - እነኚህን ሃሳቦች ቢተገበሩ በየርእሰ-ጉዳዩ ክፍተቶችን በማስወገድ ያሉ የሙስና ስጋቶችን ሊቀንሱ እንደሚችሉ ይታምናል፡፡

ክፍል 1፡ መግቢያ

የፌዴራል የስነ-ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ሙስና በሃገሪታ ባሉ ተቋማት የከፋ ደረጃ መድረስ በመረዳት ችግሩን በዘላቂነት መፍታት ይቻል ዘንድ የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ጥናት እያካሄደ ይገኛል፡፡ ጥናቱ የሀገር መከላከያ ዘርፍ የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት የሚመለከት ነው፡፡ ሀገራችን መካከለኛ ገቢ ካላቸው አገሮች ተርታ እንድትሰለፍ መንግስት የሚያልመውን የብልጽግና ጉዞ ማሳካት እንዲቻል በሀገሪቱ ያሉ የግልና መንግስታዊ ተቋማት የተሰጣቸውን ሀገራዊ ሃላፊነት በአግባቡ መወጣት ይጠበቅባቸዋል፡፡ ይህንን ለማሳካት ደግሞ ከሙስና ጋር የተያያዘ ጉዳዮችን መዳሰስ፣ መለየትና አስፈላጊውን የመፍትሄ እርምጃ መውሰድ ይገባቸዋል፡፡ የሀገር መከላከያ ዘርፍም አንዱ ነው፡፡ ሙስና በሃገር ሁለንተናዊ እድገት ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ በማስከተል ሃገር እንደሃገር በማይቀጥልበት ደረጃ የማድረስ ወይም ተቋማትን የማፍረስ አደጋ ሊያስከትሉ የሚችሉ ተለዋዋጭነት ባህሪ ያለው አደገኛ የሆነ የወንጀል አይነት ነው፡፡ በዚሁ መሠረት ኢትዮጵያን ጨምሮ በርካታ ሃገራት ይህን የተለዋዋጭነት ባህሪ እያሳየ ያለውን የወንጀል ዓይነት ሊመጥን የሚችል የመከላከያ ስልት በመንደፍ ስራ ላይ ለማዋል ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛሉ፡፡ ይህ ጥናትም የተጠቀሰውን ችግር መሰረት በማድረግ የተሰራ ነው፡፡ ጥናቱ በአምስት ክፍልች የተከፈለ ሲሆን በክፍል አንድ የጥናቱ ዳራ (background)፣ አላማዎች፣የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ የጥናቱ ስነዘዴና የጥናቱ ተግዳሮቶችን አካቷል፡፡ በክፍል ሁለት የዘርፉ የሙስና ስጋት ጥናት ተዛማጅ ጽሁፎች ዳሰሳ ሲሆን ክፍል ሶስት የጥናቱ መረጃ አሰባሰብ ሂደትና የትንተና ዘዴ ይዟል፡፡ ክፍል አራት ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና ተካሂዶበታል፡፡ በክፍል አመስት ለተለዩ የሙስና ስጋቶች የመፍትሄ አቅጣጫ ተሰጥቷል፡፡

1.1. የጥናቱ ዳራ

ሙስና ተለዋዋጭ ባህሪ ያለው ወንጀል ሲሆን፤ በሃገር ሁለንተናዊ እድገት ላይ አሉታዊ ተፅእኖ የሚያስከትል ችግር ነው፡፡ ሌላው ሙስና በአደራ የተሠጠን ኃላፊነት ለግል ወይም ለሌላ ሰው ጥቅም ማስገኛ መሣሪያ አድርጎ መጠቀም ነው፡፡ የሙስና መንሠራፋት የህግ የበላይነትን ያጣምማል፣ የኢኮኖሚ እድገትን ያቀጭጫል፣ የማህበራዊ አገልግሎቶች

ተደራሽነትን ያዳክማል፣ የኢንቨስትመንት ፍሰት ይገታል እንዲሁም ሥርዓት አልበኝነት እንዲንሰራፋ ምቹ ሁኔታ ይፈጥራል፡፡

ሙስናን በብቃት እና በተፈለገው ሁኔታ ለመከላከል፤ አገሮች፣ ዘርፎች ወይም ተቋማት ለሙስና የተጋለጡበትን ስጋቶች መረዳትን ይጠይቃል፡፡ ውጤታማ የሙስና መከላከያ ዘዴዎችን ለመንደፍ እና ለመተግበር መሰረቱ የሙስና ስጋቶችን መገምገም ሲሆን ይህም ተገቢውን የአደጋ መከላከያ እርምጃዎችን ለመለየት እና ቅድሚያ የሚሰጣቸውን ለመምረጥ ያስችላል፡፡ እንደዚህ አይነት እርምጃዎች የመንግስት እና/ወይም የግሉ ሴክተር ድርጅቶች ጥረታቸውን እና ሀብታቸውን በጣም አንገብጋቢ እና ተፅእኖ በሚፈጥሩ የትኩረት ቦታዎች ላይ እንዲያውሉ ያስችላቸዋል፡፡

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን በተሰጠው ሥልጣንና ተግባር መሰረት ለበርካታ ዓመታት አስፈላጊ ህጎች እንዲወጡ በማድረግ እና በመተግበር ሙስናና ብልሹ አሰራርን የመከላከል ተግባራት እያከናወነ ይገኛል፡፡ ከእነዚህ ተግባራት ውስጥም ጥናትና ምርምር በማድረግ ሙስናን መከላከል አንዱ ነው፡፡ በኮሚሽኑ ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 1236/2013 አንቀፅ 7 ንዑስ አንቀፅ 3 ላይ የተቋማት የሙስና ስጋት ዳሰሳ ጥናት በማካሄድ ውጤቱን ለህዝብ ይፋ እንደሚያደርግ ተደንግጓል፡፡

ይሁን እንጂ ፖሊሲዎች፣ ህጎች፣ አደረጃጀቶችና አሰራሮች በዘርፍ ደረጃ ሲተገበሩ የሙስና ሥጋት ተጋላጭነታቸውን በየወቅቱ በመለየት ወቅታዊ መፍትሔ የመስጠት ሥራ በቂ ትኩረት ተሰጥቶታል ለማለት አያስደፍርም፡፡ ሙስና በየጊዜው እየተከሰተ ለሀገሪቱ ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ ችግር እየሆነ ይገኛል፡፡ እንዲሁም ኮሚሽኑ ሙስናን የመከላከልና የመዋጋት ሥራን በተቋም ደረጃ የሚከታተሉ የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎች እንዲደራጁ በማድረግ ወደ ተግባር ቢገባም፣ እስካሁን በተቋማቱ ውስጥ የሙስና መከላከል ተግባራት በሚጠበቀው ደረጃ ላይ ደርሶ አልተገኘም፡፡

በዘርፍ ስር ሊከሰቱ የሚችሉ የቁጥጥር ማነስ፣ ደካማ የአሰራር ስርዓት፣ የግለሰቦች የሥነምግባር ጉድለት፣ ግልፅነትና ተጠያቂነት አለመኖር፣ የጥቅማ አቀራረብ፤ አያያዝ እና አፈታት ግልፅነት አለመኖር እና የመረጃ አያያዝ ጥራት ችግር ለሙስና የሚያጋልጡ ብልሹ አሠራሮች እንደሆኑ ይጠቀሳል፡፡ እነዚህና የመሳሰሉት ክስተቶች በተለያዩ ዘርፎች ስር ባሉ

ተቋማት ላይ የሚያስከትሉትን የሙስና ተጋላጭነት አደጋ በሙስና ስጋት ዳሰሳ ጥናት መመርመር አስፈላጊ መሆኑ ይታመናል፡፡

በመሆኑም ይህን የሙስና ሥጋት ችግር በዘላቂነት ለመቀነስ ሲባል በሀገር መከላከያ ዘርፍ ስር ባሉ ተቋማት ውስጥ ለሙስና ሥጋት የሆኑ ጉዳዮችን ሙያዊና ስልታዊ የሆነ የተቋማት የስራ አፈፃፀም እና የሙስና ተጋላጭነት ግመገማዊ ጥናት በማካሄድ ምክረ-ሀሳቦችን ለማቅረብ ተሞክሯል፡፡

1.2. የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ

1.2.1. ዘርፉ የተቋቋመበት አላማ እና የሚያከናዉኗቸው ተግባራ

፩/ የመከላከያ ሚኒስቴር የሚከተሉት ሥልጣንና ተግባራት ይኖሩታል፦

ሀ) የሀገር መከላከያ ሠራዊት ግንባታን የሚመለከቱ ፖሊሲዎችን፣ ስትራቴጂዎችን እና ሕጎችን ያመነጫል፣ በሚመለከተው አካል ሲጸድቅም ተግባራዊ ያደርጋል፤

ለ) አግባብነት ካላቸው አካላት ጋር በመተባበር የሀገሪቱን የግዛት ሉዓላዊነት ያስከብራል፤ ሕገ-መንግሥቱንና ሕገ- መንግሥታዊ ሥርዓቱን ከአደጋና ከጥቃት ይከላከላል፤

ሐ) ሀገር መከላከልን በሚመለከት አግባብ ያላቸውን የፌደራልና የክልል አካላት ያስተባብራል፣ በመተባበር ይሠራል፤

መ) መከላከያ ሠራዊት ያቋቁማል፣ ያስታጥቃል፣ ይቆጣጠራል፣ የውጊያ ብቃቱን ያረጋግጣል፤

ሠ) የመከላከያ ሠራዊት ማሠልጠኛ ተቋማት እንዲደራጁ ያደርጋል

ረ) የጦር ሠፈሮችንና ለሠራዊቱ የሚያስፈልጉትን የመኖሪያ ሠፈሮች ይሠራል፣ ያሠራል፤

ሰ) የሀገሪቱ የመከላከያ ሠራዊት የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦችን ሚዛናዊ ተዋጽኦ ያካተተ መሆኑን ያረጋግጣል፤

ሸ) የመከላከያ ሠራዊት ተግባር ለሕገመንግሥቱ ተገዥ እና ከፖለቲካ ድርጅት ወገናዊነት ነፃ በሆነ አኳኋን ማከናወኑን ያረጋግጣል፤

ቀ) ከክልል አቅም በላይ የሆነ የፀጥታ መደፍረስ ሲያጋጥም በክልሉ መስተዳድር ጥያቄ መሠረት ሠላምና መረጋጋትን ያሰፍናል፤

በ) ማንኛውም ክልል ሕገ-መንግሥቱን በመጣስ ሕገ መንግሥታዊ ሥርዓቱን አደጋ ላይ ሲጥልና በሕገ-መንግሥቱ በተደነገገው መሠረት ሲታዘዝ ፀጥታንና ሕገ-መንግሥታዊ ሥርዓቱን ያስከብራል፤

ተ) በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ የሚሰጡትን ተግባሮች ያከናውናል፤

ቸ) የክተት አዋጅ በሚታወጅበት ጊዜ በሀገር ውስጥ የሚገኝ ሀብት በተቀናጀ ሁኔታ ጥቅም ላይ የሚውልበትን ዘዴ እያጠና ያስወስናል፤ ኅብረተሰቡ ከጠላት ጥቃት ራሱን የሚከላከልበትን ዕቅድ ያወጣል፣ ሲፈቀድም ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር ሥራ ላይ እንዲውል ያደርጋል፤

ኀ) በጦርነት ወይም በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ የመከላከያ ሠራዊትን የሚቀላቀል፣ እንዲሁም ሰው ሠራሽም ሆነ የተፈጥሮ አደጋዎች ሲከሰቱ እገዛ የሚያደርግ ብሔራዊ ተጠባባቂ ኃይል ይመለምላል፣ ያሰለጥናል፣ ያደራጃል፤

ነ) የሽምቅ ውጊያንና ሽብርተኝነትን ይከላከላል፤

ኘ) ሀገሪቱ የሚቀርብላትን ዓለም አቀፍ የሠላም ማስከበር ጥሪ በአግባቡ ለመወጣት የሚያስችል የሠላም አስከባሪ ኃይል ያደራጃል፣ ያሰማራል፤

አ) የሠራዊቱ አባላት በሠላም ጊዜ በሀገሪቱ የልማት ሥራዎች እንዲሳተፉ ያደርጋል፤

ከ) የመከላከያ ተቋማት በሠላም ጊዜ የሚኖራቸውን የማምረትና አገልግሎት የመስጠት ትርፍ አቅም በመጠቀም የሚያገኘውን ገቢ፣ ለመከላከያ ጠቀሜታ የማያስፈልጉ ንብረቶችን በማስወገድ የሚገኘውን ገቢ እና በተቆጣጣሪ ባለሥልጣንነት ከሚመራቸው ድርጅቶች የሚያገኘውን የትርፍ ድርሻ የሚኒስትሮች ምክር ቤትን እያስፈቀደ ለሀገር መከላከያ አቅም ግንባታ እንዲውል ያደርጋል

ኸ) በዚህ አንቀጽ ንዑስ-አንቀጽ (፩) ፊደልተራ (ከ) የተመለከተው ገንዘብ አስተዳደር በኢትዮጵያ ፌደራል መንግሥት የፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር ፺፸፴፰/፪ሺ፩ እና በአዋጁ መሠረት በወጡ ደንቦችና መመሪያዎች የተደነገጉትን ሥርዓቶችና መመዘኛዎች ተከትሎ መፈጸሙን ያረጋግጣል፣ በዋናው ኦዲተርም እንዲመረመር ያደርጋል።

፪/ በሥራ ላይ ባሉ ሌሎች ሕጎች ለመከላከያ ሚኒስቴር የተሰጡ ሥልጣንና ተግባራት በዚህ አዋጅ ለተቋቋመው መከላከያ ሚኒስቴር ተሰጥተዋል።

1.2.2. በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት

በዚህ ጥናት በመከላከያ ዘርፍ የሚገኙ ተቋማት ተካትተዋል፡፡ እነርሱም መከላከያ ሚኒስቴር፣ የመከላከያ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን፣ የመከላከያ ሰራዊት ፋውንዴሽን እና መከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ ናቸው፡፡

1.3. ጥናቱ አላማ

1.3.1. አጠቃላይ ዓላማ፡-

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በሀገር መከላከያ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የሙስና ተጋላጭነት ጋትን መለየትና የመፍትሄ ሓሳበብ መስጠት ነው፡፡

1.3.2. ዝርዝር አላማዎች፡-

- በበሀገር መከላከያ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የአሠራር ስርዓትን/የስራ አፈፃፀም መገምገም፤
- የሙስና ተጋላጭነትን ደረጃን መለየትና መተንተን፤
- ዘርፍ ተኮር የሙስና መከላከል ስልቶችን ለማመለከት ነው

ክፍል 2 ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ተዛማጅ ጽሁፎች ዳሰሳ

የመከላከያ ሴክተሩ ከሙስና መቅሰፍት ነፃ አይደለም፡፡ በአጠቃላይ ህዝቡ በአለም ዙሪያ ላሉ ወታደራዊ ሃይሎች ካለው ከፍተኛ ግምት አንጻር ይህ ብዙዎችን ሊያስገርም ይችላል፡፡

እ.ኤ.አ. በ 2006 በተካሄደው ትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል/ጋሉፕ “ግሎባል ሙስና ባሮሜትር” ጥናት እንደሚያሳየው፣ ወታደራዊው ተቋም አማካይ በአለም አቀፍ ደረጃ - ከሶስቱ በጣም የተከበሩ ተቋማት አንዱ ነው፡፡ እና በሙስና ደረጃ ልክ እንደ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እና የሃይማኖት አካላት የታመነ ነው፡፡ በብዙ አገሮች ወታደሩ ከፖለቲካ ፓርቲዎች፣ ከህግ አውጪዎች፣ ከንግድ ድርጅቶች እና ከመገናኛ ብዙኃን ያነሰ ሙሰኛ ተደርጎ ይወሰዳል፡፡ ይህ የሰራዊቱ አለመበላሸት ከፍተኛ አስተያየት ግን በአገሮች እና ክልሎች በጣም ይለያያል፡፡

ለምሳሌ፣ በምዕራብ አውሮፓ እና አሜሪካ፣ ወታደሩ ከሙስና የጸዳ ነው ተብሎ በሰፊው ይታሰባል፡፡ ይሁን እንጂ ጥገኛ በሆኑት የመካከለኛው እና የምስራቅ አውሮፓ ሀገሮች በተለይም በአፍሪካ እና በላቲን አሜሪካ ወታደራዊው ተቋም ከሙስና የጸዳ አይደለም፡፡ በመከላከያው ዘርፍ ቁጥጥር ያልተደረገበት ሙስና:

- የሰራዊቱን አሠራር ውጤታማነት፣
- የወታደሩን በህብረተሰብ ውስጥ ያለውን አቋም፣
- አለም አቀፍ አጋሮች ለአንድ ሀገር ወታደራዊ ኃይል ያላቸው ክብር ደረጃ፣
- የዜጎችን ደህንነት እና በከባድ መገለጫው የዴሞክራሲያዊ አስተዳደር ስርአቶች ላይ አደጋዎችን ያስከትላል።

በተለያዩ ጽኑፎች እንደተገለጸው እንደ ሚስጥራዊነት፣ አጣዳፊነት እና የሕዝባዊነት መንስኤዎች ያሉ በርካታ የመከላከያ-ተኮር ምክንያቶች ሙስናን ያመቻቻሉ። ኔቶ በመከላከያ እና በወታደራዊ ስራዎች ላይ ያለውን የሙስና ችግር ለመፍታት፣ ታማኝነትን ለመገንባት፣ ግልጽነትን ለመጨመር እና የመከላከያ ተቋማትን ተጠያቂነት ለማሻሻል ስልታዊ ጥረቶችን የሚያቅድ "የግንባታ ታማኝነት" ተነሳሽነት ጀምሯል።

መከላከያ ሰራዊቱ ሙሰኛ ተደርጎ በሚታይባቸው ሀገራት የመከላከያ ሙስናን መከላከል የግድ አስፈላጊ ነው ብሎ መናገር አያስፈልግም። ብዙ ጊዜ እነዚህ አገሮች ሙስና በብዙ የመንግሥትና የግሉ ዘርፍ ውስጥ የገባባቸው አገሮች ናቸው። እንደዚህ ባሉ አጋጣሚዎች የመከላከያ ተቋማት የተሳካ ማሻሻያ ምሳሌ በሌሎች የመንግስት ተቋማት ላይ ትልቅ አዎንታዊ ተጽእኖ ይኖረዋል።

የመከላከያ ሙስና ምክንያቶች

ሙስና ታማኝነት የጎደለው ጥቅም ለማግኘት የታመነ ቦታን ያለአግባብ መጠቀም ነው። ሙስና በመከላከያ ሴክተር ብዙ መልክ ሊኖረው ይችላል፡ ጉቦዎች፣ ተወዳዳሪ ያልሆኑ ውሎችን መስጠት ወይም የወታደር ደሞዝ ክፍያን መጠቀሚያ ማድረግ።

በመከላከያ ላይ ብልሹ አሰራርን የሚያመቻቹ አንዳንድ ምክንያቶች ዝርዝር ከዚህ በታች ቀርቧል። ማለትም "ምስጢራዊነት", "አጣዳፊነት" እና "ለሰዎች መጨነቅ.

1. **ሚስጥራዊነት**: በመከላከያ ውስጥ የመጀመሪያው እና በጣም የከፋ የግልጽነት ጠላት ነው.

   ፍሬያማ የሆነው "የአገራዊ ደህንነት ጥቅሞችን" በከባድ ሁኔታ ለመጠበቅ ምስጢራዊነትን ማጣቀስ የፓርላማ አባላትን የመቆጣጠር ዕድሎችን እና ሌሎች የአስፈጻሚ አካላትን የህብረተሰብ ቁጥጥር ዓይነቶች ይገድባል። ምስጢራዊነት ግልፅ

ላልሆኑ እና የዘፈቀደ ውሳኔዎች በር ስለሚከፍት ለሙስና ምቹ ሁኔታን ይፈጥራል፡፡ ምሳሌ፡ በመከላከያ ግዥ ውስጥ

2. **አጣዳፊነት**: የተግባር እና ሌሎች የመከላከያ መስፈርቶችን ለማሟላት አጣዳፊነት ማመሳከሪያው ቀለል ያሉ ሂደቶችን ተግባራዊ ለማድረግ ወይም ህጎቹን በቀጥታ ለመጣስ ያስችላል፡፡ (ለምሳሌ ክፍት ጨረታዎችን አለመያዝ እና ጨረታውን ማዞር ያስችላል)፡፡ ግልጽነት እና ተወዳዳሪነት መስፈርቶች)፡፡ የአስቸኳይ ጊዜ ማጣቀሻ ነው፡፡

3. **የሕዝባዊ መፈክሮችም** ብዙውን ጊዜ ሙስናን ያመለክታሉ፡፡ አንድ ምሳሌ ፡፡

"ሀገር አቀፍ" የመከላከያ ምርቶችን እና አገልግሎቶችን ይግዙ ጥሪ ወይም የእነዚያ ምርቶች ወይም አገልግሎቶች አንድ ነጠላ ሀገር አቀፍ አቅራቢ ዓለም አቀፍ ተወዳዳሪነት አጠያያቂ ያደርጋል፡፡ ሌላው ምሳሌ ደግሞ "የጉዳዩ አሳሳቢነት ነው፡፡ ወታደራዊ ንብረቶች ለሠራዊቱ መኖሪያ ቤት ግልጽ ያልሆነ መዝናኛ ኮንትራቶች,

በመከላከያ ውስጥ የሙስና ውጤቶች

በመከላከያ ተቋም ውስጥ የሚካሄዱ ሙስናዎች ተጽእኗቸው ከፍተኛ ነው፡፡ ያልተገታ የመከላከያ ሙስና ከፍተኛ ፈተናዎችን ይፈጥራል፡፡ እነዚህ በይፋ ከሚገኙ ምንጮች የተወሰዱ ተፅዕኖዎች በአምስት የተለያዩ ክፍሎች የተመደቡ ሲሆን ዝርዝራቸውም

1. የ Scarce ሀብቶችን ማዞር

ሙስና ውድ ነው፡፡ ለአገሪቱ ከሚያስፈልጉት የመከላከያ አቅም በቂ ዋጋ ካለው ትውልድ አነስተኛ ሀብቶችን በማዞር የመሳተፍ እድሎችን ይገድባል፡፡

2. **የአሠራር ውጤታማነትን መገደብ** አንድ ሀገር ወታደሮቿን ወደ ተግባር ስታሰማራ ሙስና በከፍተኛ ሁኔታ ይጎዳል፡፡ የአሠራር ውጤታማነትንና የወታደራዊ ክፍሎችን ሚና እና ጥቅም ይገድባል፡፡ ዝቅተኛ ጥራት ያላቸው መሳሪያዎች ወታደሮቹን የበለጠ አደጋ ላይ ይጥላሉ እና ተጎጂዎችን ሊጨምር ይችላል፡፡

ሙስና በአሸባሪዎች እና በተደራጁ ወንጀለኞች አውታረ መረቦች መረጃን ፣ ዕውቀትን ፣ አደገኛ ቁሳቁሶችን እና የጦር መሳሪያዎችን እና ስርዓቶችን ለማግኘት ሊጠቀሙበት ይችላሉ፡፡

3. ዝቅተኛ ሞራል እና ክብር ያላቸው የመከላከያ ተቋማት

በመከላከያ ውስጥ አልፎ አልፎ የሚፈጸሙ የሙስና ድርጊቶች በመከላከያ ተቋሙ ላይ እድፍ ስለሚፈጥሩ፣ ቁጥጥር ካልተደረገበት፣ በሕዝብ እምነት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ ያሳድራል። ወታደሩም ሆነ የመከላከያው ሲቪል ሰራተኞቹ በአመራራቸው ውስጥ ሙስና እንዳለ ሲያውቁ ለሀገር የሚያበረክቱትና ያላቸው ኩራት በእጅጉ ይቀንሳል። በሰራዊቱ ወይም እንደ ሲቪል መከላከያ ባለሙያዎች የሚያገለግሉ ጥራት ያላቸውን ሰዎች ለመሳብ በመከላከያ ሴክተር አቅም ላይ አሉታዊ ተፅእኖ አለው

4. **ፈጣን የደህንነት ስጋት**

በደህንነት እና በመከላከያ ድርጅቶች መካከል በሙስና ላይ የተመሰረተ ግንኙነት እና የተደራጁ የወንጀል ኔትወርኮች በሀገሪቱ እና በዜጎች ደኅንነት ላይ ፈጣን ስጋት ይፈጥራሉ። የተደራጁ ወንጀሎች እና የባህር ላይ ወንበዴ ቡድኖችን ለመፍጠር እና ለመስራት የመከላከያ እና የደህንነት ዘርፎች ምቹ ናቸው።

ምሳሌ በሶማሊያ የባህር ጠረፍ እየጨመረ ያለው የዝርፊያ ድግግሞሽ በፀጥታ ስጋቶች እና በሙስና መካከል ያለውን ትስስር የሚያሳይ ምሳሌ ነው።

5. ለመንግስት መሰረቶች ስጋት

ዘርፉ በአጠቃላይ ለሕዝብና ለሲቪል ማኅበረሰብ ተመሳሳይ ግልጽነት እና ተጠያቂነት የጎደለው ከሆነ ሌሎች የመንግሥት ሴክተሮች የሚሠሩትን ገንዘብ በመከላከያ ዘርፍ ማዘዋወር፣ ከመጋረጃ ጀርባ ያሉ ኔትወርኮችም ሙሰኞች እንዲሠሩ ማድረግ ቀላል ነው። ባለሥልጣኖች፣ ቢዝነሶች፣ አማላጆች፣ አካውንታንቶች እና ጠበቆች፣ በተጭበረበረ ሚዲያ፣ በንግድ በእንደዚህ ዓይነት "ታላቅ" ሙስና, oligarchic ክበቦች እና ጥላ ንግዶች የሀገሪቱን አጠቃላይ ኢኮኖሚ እና እድገት ያቀጭጫሉ።

References:

1. Transparency international uk, defence and security program, (2014), understanding & measuring corruption risk in defence,
2. The economics of peace and security journal, (2014), identifying corruption risks in the defense and security sector: empirical evidence using the government defense anti-corruption index, vol. 9, no. 2.
3. Geneva centre for the democratic control of armed forces (dcaf), (22008), building transparency and reducing corruption in defence, workshop of institutional and inter-governmental practitioners,
4. Todor tagarev, enabling factors and effects of corruption in the defense sector : https://www.researchgate.net/publication/274452704

ክፍል 3፡ የጥናቱ መረጃ ሂደት፣ የትንተና ዘዴና ተግዳሮት

3.1. የጥናቱ ቦታ

ጥናቱ የተካሄደው በሀገር መከላከያ ዘርፍ ባሉ መከላከያ ሚኒስቴር፣ የመከላከያ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን፣ የመከላከያ ሰራዊት ፋውንዴሽን እና መከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ ነው፡፡

3.2. የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች

ለጥናቱ ክንውን የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን አገልግሎት ላይ ውለዋል፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ቼክ-ሊስት (የዳሰሳ መጠይቅ) እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming) ሲሆኑ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡

ቼክ-ሊስት፡- የጥናት ቡድን አባላት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም (እንዳስፈሊጊነቱ) በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሊስት እንዲሞላ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሊስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምላሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው፡፡ በሌላ አገላለጽ የሙስና ግንዛቤ (perception) ጥናት ሳይሆን በተጨባጭ መረጃ ላይ የተመሰረተ የተቋማት የስራ አፈፃፀም እና የሙስና ተጋላጭነት ጥናት ነው፡፡

ሰነዶች፡- የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

የሃሳብ ማጎልበቻ ዉይይት፡- እንደሚታወቀው የሙስና ስጋቶች ከአንድ ተቋም ወደ ሌላ ተቋም የመለያየት ባሕሪ አላቸው፡፡ ስለሆነም ተቋም-ተኮር የሙስና ስጋት ልየታ ለማካሄድ በጥናቱ በተካተቱ ተቋማት ውስጥ የበርካታ አመታት ዕውቀት ካላቸው በጥንቃቄ ከተመረጡ ሃላፊዎች እና ባለሙያዎች (experts) ጋር ሃሳብ የማጎልበት ውይይት ተካሂዷል፡፡

3.3. የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ

የዚህ ጥናት አቀራረብ በአብዛኛው ዓይነታዊ (qualitative) ነው፡፡ ገላጭ ትንተና (descriptive analysis) አሀዛዊ መረጃዎችን (የፕሮጀክቶች የወጪ መረጃና አፈፃፀም፣ የግዥ አፈፃፀም ማሳያዎች፣ የውጭ እና የውስጥ የኦዲት ሪፖርት ግኝቶች፣ ወዘተ) በመተንተን ሥራ ላይ ውሏል፡፡ ከተለያዩ ምንጮች (ቼክ-ሊስት፣ ሰነዶች እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች) የተሰበሰቡ ዓይነታዊ መረጃዎችን በመተንተን ይህ ጥናት በሰፊው ተቀባይነት ያለውን የጭብጥ ትንተና (thematic analysis) ተጠቅሟል፡፡

3.4. የጥናቱ ተግዳሮቶች

በመረጃ ስብሰባ ወቅት ያጋጠሙ ተግዳሮቶች የሚከተሉት ናቸው፡፡

- መረጃ የሚሰባሰብባቸው ቦታዎች አቀማመጥ የተራራቀ ከመሆኑ ጋር የጊዜ እጥረት ማስከተል፣
- መረጃ በሚሰበሰብበት ወቅት የተወሰኑ ኃላፊዎች/ባለሙያች ቀጠሮ አለማክበር እና የጥናት ቡድን አባላትን ማመላለስ፤
- አንዳንድ የተቋማት ኃላፊዎች መረጃ ለመስጠት ፈቃደኛ አለመሆን

ክፍል 4፡ ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና

የሀገር መከላከያ ዘርፍ እና ተጠሪ ተቋማት የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ትንተና በ11 ርዕሰ-ጉዳዮች ተከፋፍሎ እንደሚከተለው ቀርቧል።

4.1. የተቋሙ አደረጃጀት

ለሀገር መከላከያ ዘርፍ ተጠሪ የሆኑ ሁሉም ተቋማት ሙሉ ለሙሉ ለሥነምግባር መከታተያ ክፍል በተፈቀደው የስራ መደብ በሰው ኃይል ያሟሉ መሆኑን በምልከታ ማረጋገጥ ተችሏል፡፡ ሁሉም ተቋማት የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎች አመታዊ ዕቅድ አላቸው፡፡ ምቹ የስራ ቦታ ከመፍጠር አንፃር፣ በዘርፉ ውስጥ የሚገኙ ሁሉም ተቋማት ለሥነምግባር መከታተያ ክፍሎቻቸው አስፈላጊ የሆኑ ቁሳቁሶችን ማሟላታቸው በምልከታ ለማረጋገጥ ተችሏል።

በጀትን በሚመለከት ከዘርፉ ውስጥ መከላከያ ሚኒስቴር እና የመከላከያ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን ለሥነምግባር መከታተያ ክፍሎቻቸው የተለያዩ ተግባራትን ለማከናወን የራሳቸው በጀት ተመድቦላቸዋል፡፡ ቀሪዎቹ የመከላከያ ሰራዊት ፋውንዴሽን እና መከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ ማዕከላዊ(ፑል) የበጀት አጠቃቀም ስርዓትን እንደሚከተሉ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

የሥነምግባርና የፀረሙስና ኮሚሽንን እንደገና ለማቋቋም ተሻሽሎ በወጣው አዋጅ ቁጥር 1236/2013 መሰረት የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎች በተቋሞቻቸው የሥነምግባር ግንባታና የሙስና መከላከል ሥራዎችን በባለቤትነት የሚያስተባብሩ የሥራ ክፍሎች ሆነው እንደሚደራጁ ይገልፃል፡፡ በመሆኑም በሚኒስቴር መ/ቤቱ 13 የሰው ኃይል ተመደቦ የሚገኙና በተጠሪ ተቋመት ከ3 እስከ 6 የሰው ኃይል እንደተመደበ እንዲሁም በዕዝና በክ/ጦር ደረጃ እንደ አስፈላጊነቱ የሰው ኃይል የተመደበ ስለመሆኑ ከመረጃዎች ለመረዳ ተችሏል፡፡ በመሆኑም የሥራ ክፍሉ የሚጠበቅበትን ተልዕኮ ለመወጣት በብቁ ቁመና ላይ እንደሚገኝ መገንዘብ ይቻላል፡፡

በዘርፉ ውስጥ የሚገኙ ሁሉም ተቋማት ከሥነምግባር መከታተያ ክፍል በተጨማሪ የሀብት ብክነትንና ብልሹ አሰራርን ለመከላከል የተፈጠሩ አደረጃጀቶች ያሉ ሲሆን፤ ከነዚህም መካከል ቅሬታ ሰሚ ኮሚቴ፣ የዲሲፕሊን ኮሚቴ፣ የግዢ አፅዳቂ ኮሚቴ፣ የደረጃ እድገት ኮሚቴ፣ የህግ ክፍል ወ.ዘ.ተ የተደራጁ ስለመሆናቸው ከተሰበሰቡ መረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡፡

በዘርፉ ተጠሪ ከሆኑ ሶስት ተቋማት ውስጥ ሙስናና ብልሹ አሠራሮች ሲከሰቱ ጥቆማዎችን ለመቀበል የሚያስችል ምሥጢራዊነቱን የጠበቀ የሃሳብ መስጫ ሳጥን፣ ኢ-ሜይል፣ ድረ-ገጽ እና ስልክ የመሳሰሉት ዘመናዊና ተደራሽ የጥቆማ መስጫ መንገዶች የተተገበሩ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ ይሁን እንጂ በሚኒስቴር መ/ቤቱ የጥቆማ መቀበያ ስርዓት አለመዘርጋቱን በምልከታ ተረጋግጧል፡፡ የጥቆማ መቀበያ ሥርዓትን ተግባራዊ ማድረግ የተከሰቱ የሙስና ድርጊቶች እና ብልሹ ተግባራትን ለመለየት፣ ለማጣራት እና ተገቢውን የህግና አስተዳደራዊ እርምጃ ለመውሰድ ዓይነተኛ የትግል መሳሪያ ነው፡፡

በዘርፉ ውስጥ የሚገኙ ሁሉም ተቋማት የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎቻቸው ከሌሎች ክፍሎች (ከህግ ክፍል፣ ተቋማዊ ለውጥ . . . ወዘተ) ጋር በቅንጅት የሚሰሩ ሲሆን ከኦዲት ጋር ግን ከስራው ምሥጢራዊነት ጋር በተያያዘ በጋራ የመስራት ሁኔታ ዝቅተኛ እንደሆነ ተገልጿል፡፡ ውሎች ከመፈረማቸው በፊት በሕግ ክፍል አስተያየት የሚሰጥበት አሠራር ሥርዓት በሁሉም ለዘርፉ ተጠሪ በሆኑ ተቋማት ተግባራዊ ስለመደረጋቸው ከተሰበሰቡ መረጃዎች ለመረዳት ተችሏል፡፡ ለዘርፉ ተጠሪ በሆኑ ሁሉም ተቋማት አላስፈላጊ ጣልቃ ገብነት መኖሩን የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

<u>አደረጃጀትን በተመለከተ ከትንተናው የተለዩ የሙስና ስጋቶች</u>

- የሚያጠራጥሩ አሰራሮች ሲኖሩ የጥቆማ መቀበያ ስርዓት በሚንስትር መስሪያቤቱ አለመዘርጋት፡፡
- የስነምግባር ክትትል ክፍልና የኦዲት አገልግሎተ ተቀናጅቶ አለመስራት (ዝቅተኛ መሆን)፡፡

4.2. ተጠያቂነት ማስፈን

በየደረጃው ለሚገኙ የህግ አውጪ፣ ህግ አስተርጓሚ እና ህግ አስፈፃሚ አካላት በአደራ የተሰጠ ስልጣንና ኃላፊነት በአግባቡ ካልተፈፀመ ተጠያቂነትን የሚያስከትል መሆኑ ይታወቃል፡፡ የፌደራል የሥነምግባርና የፀረሙስና ኮሚሽን እነዚህ ሦስቱ የመንግስት አካላት (organs of the government) የተሠጣቸውን ሥልጣንና ኃላፊነት ህግና ሥርዓትን በመጠበቅ ማከናወናቸውን የመከታተል እና ተጠያቂነት እንዲሰፍን የማድረግ ኃላፊነት አለበት፡፡ በዚሁ

መሰረት በዘርፉ ውስጥ ተጠያቂነትን ከማስፈን ጋር ተያያዥ ጉዳዮች እንደሚከተለው ተተንትነዋል፡፡

በመከላከያ ዘርፍ ከሚገኙ ተጠሪ ተቋማት ውስጥ በሚንስቴር መ/ቤቱ በግዥ፣ ፋይናስ እና ንብረት አሰተዳደር የስራ ክፍል ላይ የሙስና ስጋት ጥናት ተካሂዷል፡፡ ይሁን እንጂ በቀሪዎቹ ሌሎች ለሙስና ተጋላጭ የሆኑ የስራ ክፍሎች አሰራርን በተመለከተ የሙስና ስጋት ጥናት ስለማካሄዳቸው መረጃ አልቀረበም፡፡ ይህም የሚያሳየው በዘርፉ ስር የሚገኙ አብዛኛዎቹ ተቋማት ለሙስና ብልሹ አሰራር ሊያጋልጡ የሚችሉ አሰራሮችን በጥናት በመለየት ግልጽነትና ተጠያቂነት ከመፍጠር አኳያ በቀጣይ ትኩረት ሰጥተው መስራት እንደሚጠበቅባቸው ከመረጃው መገንዘብ ይቻላል፡፡

በዘርፉ ውስጥ በሚገኙ ሁሉም ተቋማት የደንበኞች እርካታ በየጊዜው በገለልተኛ አካል የሚጠና ስለመሆኑ የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም፡፡

ተጠያቂነት ለማስፈን ከሚያስችሉ ተግባራት መካከል የሥነምግባር ደንብ (Code of conduct) ማዘጋጀትና መተግበር አንዱ ነው፡፡ ይህን ኃላፊነት ከመወጣት አንፃር በዘርፉ ስር የሚገኙ ሁሉም ተቋማት የሥነምግባር ደንብ (Code of conduct) ማዘጋጀታቸው በማስረጃዎች ተረጋግጧል፡፡

በዘርፍ ስር ከሚገኙ ተቋማት ውስጥ የመከላከያ ኢንጅንሪንግ ኮርፖሬሽን የተሳሳቱ ድርጊቶች ከመፈፀማቸው በፊት ጥቆማ ደርሶ ቅድመ የመከላከል ሥራ እንደሚሰራ መረጃዎች የሚጠቁሙ ሲሆን በቀሪ ሶስት ተቋማት ግን የቅድመ መከላከል የጥናት ስራ ስለመካሄዱ የቀረበ መረጃ የለም፡፡

በዘርፉ ስር በሚገኙ ሶስት ተቋማት ውስጥ በስነ-ምግባር ጉድለት ምክንያት 26 ክሶች በፈጻሚ አካላት ላይ የቀረቡ ሲሆን ከእነዚህ ውስጥ 7ቱ ውሳኔ ተሰጥባቸዋል፡፡ 5 ጉዳዮች ፍርድ ቤት ቀርበው በክርክር ሂደት ላይ 10ሩ ጉዳዮች ላይ ክስ የተመሰረተባቸው ሲሆን ቀሪዎቹ 4 ክሶች በሂደት ላይ መሆናቸው ተረጋግጧል፡፡ በአለፉት ሁለት ዓመታት ውስጥ በሁሉም ተቋማት የቀረቡ ቅሬታዎችን በተመለከተ የተሰበሰበው መረጃ እንደሚያሳየው ምንም ዓይነት መረጃ አልተገኘም፡፡

ለፀረ-ሙስና ትግል የአመራር ሚና ወሳኝ መሆኑን የተለያዩ የጥናት ውጤቶች ያመለክታሉ፡፡ ሆኖም ከሀገር መከላከያ ሚኒስቴር በስተቀር በቀሪዎቹ ሶስት ተቋማት የሥነ-ምግባር መከታተያ ክፍል የስራ ክንውን ሪፖርት በተቋማቱ የበላይ አመራሮች ክትትልና ግምገማ እንደሚደረግባቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ ይህም የተቋማት አመራሮች በተቋማቸው ለሚካሄድ የፀረ-ሙስና ትግል የቅርብ ክትትልና ድጋፍ ከማድረግ አንፃር በቂ ትኩረት አለመስጠታቸውን የሚያሳይ ነው፡፡

በመሆኑም በዘርፉ ስር በሚገኙ አብዛኛዎቹ ተቋማት የሙስና ስጋት ሊሆኑ የሚችሉ በተጠያቂነት ርእሰ-ጉይ የሚከተሉት ተለይተዋል:

- የሙስና ስጋት ጥናት በተማላ መልኩ አለማድረግ፣
- ጥቆማን መሰረት አድርጎ የቅድመ መከላከል ስራ ያለመስራት፣
- የሥነምግባር መከታተያ ክፍል የስራ ክንውን ሪፖርት በበላይ ኃላፊዎች ግምገማ አለማድረግ እና
- የደንበኞች እርካታ በየጊዜው በገለልተኛ አካል አለማስጠናት ናቸው፡፡

እነኚህ ስጋቶች በዘርፉ ስር የሚገኙ አብዛኛዎቹ ተቋማት ለሙስና ብልሹ አሰራር ሊያጋልጡ የሚችሉ አሰራሮችን በጥናት በመለየት ግልጽነትና ተጠያቂነት ከመፍጠር አኳያ ክፍተት መኖሩን፣ በአመዛኙ የቅድመ መከላከል ሥራ ባለመሥራቱ ለሙስናና ብልሹ አሰራር የመጋለጥ ዕድል መስፋትንና፣ በደንበኞች ሊነሱ የሚችሉ የሙስና እና ብልሹ አሰራሮችን ለመለየት አስቸጋሪ መሆኑን ያሳያሉ፡፡ በዚህ መሰረት በአደረጃጀት ርእሰ-ጉዳይ ላይ ያሉ ስጋቶች በመካከለኛ ደረጃ ሊመደቡ ይችላሉ፡፡

4.3. የተቋማት ግልፅነት

ግልፅነት ሙስና እና ብልሹ አሠራርን ለማስወገድ ከሚያስችል መሰረታዊ ተግባራት አንዱ ነው፡፡ በመሆኑም ተቋማት ራሳቸውን ለተገልጋዮችና ባለድርሻ አካላት ተደራሽ ማድረግ ዓላማቸውን ለማሳካትና አፈፃፀማቸውን ለማሳደግ ሚናው የጎላ ነው፡፡ ተቋማዊ ግልፅነት የመንግስት አካላት የውሳኔዎች፣ የፖሊሲዎች እና የውጤቶች አተገባበር መረጃ ለህብረተሰቡ ተደራሽ መሆናቸውን ማረጋገጥ ያጠቃልላል፡፡ ይህን ግምት ውስጥ በማስገባት በዘርፉ ውስጥ ያለውን የግልፅነት ስራዎች በዚህ ክፍል ለማቅረብ ተሞክሯል፡፡

ተቋማዊ ግልፅነት ለማስፈን እንዲያግዝ የተለያዩ ስራዎች እየተሰሩ መሆኑን ከመረጃ ስብሰባው ሂደትና መስክ ምልከታው መረዳት ይቻላል፡፡ በዘርፉ ያሉ ሁሉም ተቋማት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት ከሠራተኞችና ከተለያዩ ባለድርሻ አካላት ጋር ውይይት ተደርጎበት ወደ ተግባር እየተገባ መሆኑን ከተሰበሰበ መረጃ መረዳት ይቻላል፡፡ ሁሉም ተቋማት የዕቅድ ግምገማ የሙስናና ብልሹ አሰራርን ለመለየት በሚያስችል መልኩ እንደሚከናወን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ ይህም የዕቅድና በጀት ትግበራው የተሳካ እንዲሆን አጋዥ ሚናውን ይጫወታል ተብሎ ይታመናል፡፡

በሀገር መከላከያ ዘርፍ የሚገኙ ሁሉም ተቋማት ዓመታዊ መደበኛ፣ ካፒታል እና የውስጥ ገቢ በጀት አጠቃቀም መረጃ ለሚመለከታቻው አካላት በደብዳቤና፣ በዕቅድ አፈጻጸም ሪፖርት ተደራሽ እንደሚደረግ በሪፖርት የታየና በውይይት ወቅትም ተገልጿል፡፡ በስራ ሂደቶች ውሳኔ አሰጣጥ ሂደት የሚመለከታቸው አካላት እንደሚሳተፉ እና የተለያዩ ውሳኔዎችና ቃለጉባዔዎች በሁሉም ተቋማት ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ መደረጋቸውን በጥናቱ ወቅት ከተሰበሰበ መረጃ ለመገንዘብ ተችሏል፡፡

በዘርፉ የሚገኙ ሁሉም ተቋማት በአዋጅ ቁጥር 1100/2011 አንቀጽ 71 ን/አን 2 በተሰጠው ሥልጣንና ተግባር መሠረት አገራዊ ጥቅምንና ደህንነትን ለመከላከል ሲባል ከተፈቀደላቸው ምሥጢራዊ ግዥዎች በስተቀር የግዥና ጨረታ ማስታወቂያዎችን በጋዜጣና ሌሎችን የመገናኛ ብዙኃን በመጠቀም በይፋ እንደሚያሰራጩ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ምሥጢራዊ ሰነድ ከሆኑት ውጭ ሁሉም በዘርፉ ሥር የሚገኙ ተቋማት ለመከላከያ ሚዲያ፣ ለጋዜጠኞች እና ሌሎች አካላት መረጃዎችን ስለመስጠታቸው የተሰበሰቡት መረጃዎች ያመላክታሉ፡፡ መረጃ የሚሰራጭበት መንገድን በተመለከተ ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ማለትም ማህበራዊ ሚዲያ፣ ድረ-ገጽና ሌሎች መሰል የብዙኃን መገናኛ ዘዴዎች አጠቃቀማቸው በተሻለ ደረጃ ላይ እንደሚገኝ ከተሰበሰቡ መረጃዎች ለመረዳት ተችሏል፡፡

በዘርፉ ስር የሚገኙ ሁሉም ተቋማት የበጀት አጠቃቀም መረጃ ለስራ ክፍሎች በተገቢው ሁኔታ አንደሚያሳውቁ የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ አብዛኛዎቹ ተቋማት የሚመለከታቸው አካላትን በውሳኔ አሰጣጥ ሂደት ላይ እንዲሳተፉ በማድረግ የሚወሰኑ ውሳኔዎች ተአማኒነት እንዲፈጠር የሚያደርጉ ሲሆን፣ ውሳኔዎች እና ቃለ-ጉባኤዎች ለሚመለከታው አካላት ተደራሽ

መደረጋቸውና፣ ለመገናኛ ብዙኃን ተደራሽ በመሆን መረጃዎችና በመስጠት ለህዝብ ግልጽ እንዲሆኑ በማድረግ ረገድ ምቹ ሁኔታ እንዳለ ለመረዳት ይቻላል፡፡

ከላይ በተደረገው ትንተና መሰረት ግልጽነትን በተመለከት በዘርፉ ያሉ እውነታዎች አበረታችና ከሙስና ስጋት የጸዱ በመሆናቸው ወቅታዊ መሻሻልን በማካተት ተጠናክሮ መቀጠል ይገባቸዋል፡፡

4.4. አዋጅ ደንብና መመሪያ

ሙስናን ለመዋጋት ከሚያስችሉ ጉዳዮች መካከል አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ሚናቸው ከፍተኛ ነው፡፡ የህግ የበላይነት ከማስፈን ባሻገር ተግባራዊ መደረግ ያለባቸው መርሆች በመደንገግ ፈፃሚዎች ስራቸውን ህግ በተከተለ መሰረት እንዲሰሩ አስገዳጅ ሁኔታዎችን ይፈጥራል፡፡ ይህን ታሳቢ በማድረግ በዘርፉ ውስጥ ከአዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ጋር ተያይዘው የተሰሩ ስራዎችን ከዚህ በታች ለመተንተን ተሞክሯል፡፡

በዘርፉ ከሚገኙት ተቋማት ውስጥ የመከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንትርፕራይዝ የግዥ መመሪያና የቀላል ተሽከርካሪዎች ስምሪትና የነዳጅ አጠቃቀም መመሪያዎችን አሻሽለዋል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የመከላከያ ሠራዊት ፋውንዴሽን ሁለት ደንቦች(የሲቪል ሰራኞች የውስጥ መተዳደሪያ ደንብ፣ የሲቪል ሥራ መሪዎች የውስጥ መተዳሪያ ደንብ) ያሻሻለ ሲሆን፣ በቀሪዎቹ ሁለት ተቋማት ግን ደንቦችና መመሪያዎች ስለመዘጋጀታቸውና መሻሻላቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ በዘርፉ ካሉ አራት ተቋማት ሶስቱ ለአመራሮች እና ሰራተኞች በአዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች አተገባበር ላይ ስልጠና ስለመስጠታቸው ከመረጃዎች የተረጋገጠ ሲሆን በቀሪው መከላከያ ኢንጂነሪንግ ኮርፖሬሽን ግን ሥልጠና ስለመሰጠቱ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በዘርፉ ስር በሚገኙ ሶስት ተቋማት ፀድቀው የሚወጡ ህጎች፣ መመሪያዎች ለተገልጋዮች/ለተጠቃሚዎች ተደራሽ የሚደረጉ ሲሆን በመከላከያ ሚኒስቴር ግን ተደራሽ ስለመደረጋቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ በተደረገ ምልከታና የማጣራት ስራ በሁሉም ተቋማት ላይ የዜጎች ቻርተርን በተመለከተ ስለመዘጋጀቱ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

ከዚህ በላይ ከቀረቡት ዝርዝር ጉዳዮች የሚከተሉት ከአዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ጉዳዮች ተያያዥነት ሊኖራቸው የሚችሉ የዘርፉ የሙስና ስጋቶች ተለይተዋል፡፡

- የዜጎች ቻርተር አለመዘጋጀቱና በተገቢው መንገድ ለተገልጋዮች ተደራሽ አለመደረጉ
- በአንዳንድ ተቋማት አዳዲስ ደንቦችን አለማዘጋጀትና ያሉትን አለማሻሻል
- **በአንድ ተቋም** ለበላይ አመራርና ለሰራተኞች ደንብና መመሪያን በተመለከተ ሥልጠና አለመሰጠት
- ፀድቀው የሚወጡ ህጎችና መመሪያዎች ለተገልጋዮች/ለተጠቃሚዎች ተደራሽ አለመሆን ናቸው፡፡

እነኚህ ስጋቶች ካላቸው ከፍተኛ ጉዳት አንጻር ከፍተኛ የሙስና ስጋት ሊፈጥሩ ይችላሉ ብሎ መውሰድ ይቻላል፡፡

4.5. የተቋማት ንብረት አስተዳደር

ንብረትን ከማስተዳደር አኳያ ከሚከናወኑ ተግባራት መካከል የተገዙ ንብረቶችን መረከብ፣ በተገቢው መንገድ ማከማቸትና መጠበቅን፣ ለተጠቃሚዎች ማድረስና ንብረቶቹ ለተገቢው አገልግሎት መዋላቸውን ማረጋገጥ በመጨረሻም የንብረት አስተዳደር መመሪያን በተከተለ መልኩ ማስወገድን ያጠቃልላል፡፡ በተጨማሪም በየጊዜው የንብረት ቆጠራ በማካሄድ የማረጋገጥ ስራ መስራት ያስፈልጋል፡፡ በዚህ መሰረት በሀገር መከላከያ ዘርፍ ውስጥ ካለው የንብረት አስተዳደር ስርአት ጋር ተያይዘው የሚነሱ ጉዳዮችን ለመተንተን ተሞክሯል፡፡

በዘርፉ እየተተገበረ የሚገኘን የቢን ካርድ እና የቋሚ ንብረት ምዝገባ አጠቃቀም ሥርዓትን በዘመናዊ ቴክኖሎጂ በታገዘ መልኩ ወደተሟላ የአውቶሜሽን ስራ Enterprise Resourse Planning/ERP/ System መገባቱ በምልከታ ተረጋግጧል፡፡ ፡፡

በዘርፉ ስር የሚገኑ ሁሉም ተቋማት ዓመታዊ ንብረት ቆጠራ ሙሉ ለሙሉ ማከናወናቸውን ከዓመታዊ ንብረት ቆጠራ ሪፖርት መመልከት ተችሏል፡፡ በመንግስት ንብረት አስተዳደር መመሪያ በተቀመጠ የጊዜ ገደብ የንብረት ቆጠራ ማድረግ በንብረቶች ላይ የሚደረግ የቁጥጥር ስርዓትን በማጠናከር የመንግስት ንብረት አላግባብ እንዳይባክን ያስችላል፡፡

በ2014 በዘርፉ ሶስት ተቋማት የዋጋ ግምታቸው ብር 166,670,657.50 (አንድ መቶ ስድሳ ስድስት ሚሊለለን ስድስት መቶ ሰባ ሺ ስድስት መቶ ሃምሳ ሰባት ብር ከሀምሳ ሳነቲም)

የሚያወጡ ንብረቶች በግልጽ ጨረታ ሽያጭ ስለመወገዳቸው ከተሰበሰበው መረጃ ለማወቅ ተችሏል፡፡ በመከላከያ ሚኒስቴር ግን ከምሥጢራዊነትና ከሀገር ደህንነት ጋር በተያያዘ መረጃ መመልከት/ማግኘት አልተቻለም፡፡

በሁሉም ተቋማት የሚወገዱ ንብረቶች ዝርዝራቸው ቀርቦ በሚመለከታቸው ባለሙያዎች ተገምግመው የሚወገዱ መሆናቸውንና የሚወገድ ንብረቶች ባላቸው በሁለት ተቋማት ንብረቶቹ ላይ ተገቢው ጥበቃ እና አያያዝ እየተደረገላቸው መሆኑን በምልከታ ተረጋግጧል፡፡ በመከላከያ ሠራዊት ፋውንዴሽን ላይ ንብረቶች ግቢ ውስጥ ከመጋዘን ውጪ የተከማቹ በመሆኑ ለብክነትና ለስርቆት የመጋለጥ ዕድል እንዳለው በምልከታ ለማረጋጥ ተችሏል፡፡

በዚሁ መሰረት በአንድ ተቋም ከታየ የሚወገዱ ንብረቶች አያያዝ ድክመት በሰተቀር በዘርፉ ያለው በንብረት አያያዝ ርእሰ-ጉዳይ ያለው እውነታ በበጎነት ሊወሰድ ይችላል፡፡

4.6. የግዥ አስተዳደር

ተቋማት ሥራቸውን በሚፈለገው ጊዜና ጥራት ለማከናወን አስፈላጊ የሚባሉ ግብዓቶችንና የስራ መሳሪያዎችን ማሟላት ይጠበቅባቸዋል፡፡ እነዚህን ፍላጎት ላይ የተመሰረቱ የዕቃና የአገልግሎት ግብአቶችና መሳሪያዎች ለሟሟላት የግዥ ስርአትን የተከተለ ስልታዊ አካሄድ ይጠይቃል፡፡ የግዥ ስርአቱ ያለበትን ደረጃ የሙስና ስጋት ግምገማዊ ጥናቱ እንደሚከተለው ተተንትኗል፡፡

በዘርፉ ስር ያሉ ሁሉም ተቋማት ከስራ ክፍሎች በሚሰበሰብ የግዥ ፍላጎት መሰረት ዓመታዊ የግዥ ዕቅድ ያዘጋጃሉ፣ በግዥ አፅዳቂ ኮሚቴ ተገምግሞ እና ፀድቆ ወደ ግዥ ኤጀንሲ ይላካል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ የግዥ አፈፃፀም ላይ ግምገማ ያከናውናሉ፡፡

- በመከላከያና በስሩ ባሉ ተጠሪ ተቋማት ቁጥራቸው ከ82 በላይ እና ዋጋቸው ብር 8,991,983 (ስምንት ሚሊዎን ዘጠኝ መቶ ዘጠና አንድ ሺ ዘጠኝ መቶ ሰማኒያ ሶስት ብር) በላይ የሆኑ የአገአልግሎትና የዕቃ ግዢዎች የፐሮፎርማ የግዥ ዘዴን በመጠቀም ግዥ ስለመፈፀሙ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በሴክተሩ ባሉ ተቋማት በውስን ጨረታ የተገዛ በቁጥር ከስምንት በላይ ግዢ (የዋጋ ግምታቸው 48,304,032 ብር የሆነ) እንዲሁም

በተደጋጋሚ ከአንድ አቅራቢ የተገዛ በቁጥር 19 ፣ በብር 132,046,435 መኖሩን ከመረጃዎች ማግኘት ተችሏል።

ግዥዎችን በፕሮፎርማ፣ በውስን ጨረታና በተደጋጋሚ ከአንድ አቅራቢ መፈጸም ተቋሙን ለሙስናና ብልሹ አሰራር የማጋለጥ ዕድሉን ከፍተኛ እንዲሆን ሊያደርጉ ይችላሉ።

በሁሉም ተቋማት ከየክፍሎች የሚቀርብ ፍላጎትን መሰረት በማድረግ እንዲሁም ስቶክ ውስጥ ያለውን ንብረት ተመርኩዞ ግዥዎች የሚከናወኑ ስለመሆኑ በውይይትና በምልከታ ለማረጋገጥ ተችሏል። በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱና መከላከያ ኢንዱስትሪ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን ላይ ከግዥ በፊት የገበያ ጥናት አድራጊ ኮሚቴ በማዋቀር ጥናት እንደሚከናወን ቢገልጹም ይህንን የሚያሳይ መረጃ ግን ማግኘት አልተቻለም።

ሁለት ተቋማት (የሀገር መከላከያ ሚ/ር እና ሠራዊት ፋውንዴሽን) የEGP የግዥ ሥርዓትን ተግባራዊ ያረጉ ሲሆን ቀሪዎቹ ሁለቱ ደግሞ ERP(Enterprise Resource Planning) የግዥ ሥርዓትን እንደሚጠቀሙ መረጃዎች ያሳያሉ። ይህ የግዥ ሥርዓት ሀብትን በቁጠባ ለመጠቀምና የግዥ ሥርዓቱን በእቅድ ከመምራት አንፃር ያለው ጠቀሜታ ከፍተኛ ነው።

በ2014 የበጀት ዓመት ሪፖርት መረዳት እንደተቻለው በዘርፉ ስር ያሉ ተቋማት ቅሬታ የቀረበባቸው እንዲሁም የሙስና ጥርጣሬ ቀርቦባቸው የተሰረዙ ግዥዎች ስለመኖሩ የሚያሳይ መረጃ አለመገኘቱ በጎና ሊበረታታ የሚገባው ነው።

<u>ግዥን በተመለከተ ሊጠቀሱ ከሚችሉ የሙስና ስጋቶች የሚከተሉት ይገኙበታል፡-</u>

- በተወሰኑ ተቋማት በፕረፎርማ፣ በውስን ጨረታና በተደጋጋሚ ከአንድ አቅራቢ የሚከናወኑ ግዢዎች መኖራቸው፣
- በተወሰኑ ተቋማት ግዥ በገበያ ጥናት ላይ የተመሰረተ አለመሆን፣ እነኚህም ከሚያደረሱት ከፈተኛ የሃብት ብክነት አንጻር ደረጃቸው ከፍተኛ የሙስና ስጋት ሊሆን ይችላል።

4.7. የሰው ሃበት አስተዳደር

በሀገር መከላከያ ዘርፍ ውስጥ የሚገኙ ተቋማት የቅጥር፣ የዝውውር፣ የዲሲፒሊን ኮሚቴ በማቋቋም ስራ እየሰሩ መሆኑን ከተቋማት የተሰበሰቡት መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ መከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ በቅጥር 7 በዝውውር 2 ቅሬታዎች ቀርበው ሙሉ በሙሉ ውሳኔ አግኝተዋል፡፡ ከዚህም በመነሳት በተቋሙ ቅሬታዎችን በማስተናገድ እና መፍትሔ በመስጠት በኩል ውጤታማ ስራ መሰራቱን መገንዘብ ይቻላል፡፡

የሰራተኛ ቅጥር ለመፈፀም ሁሉም ተቋማት ማስታወቂያዎችን በጋዜጣ ወይም በመገናኛ ብዙሀን የማስተዋወቅ ስራ እየሰሩ ነው፡፡ የሰራተኞች ምደባና ዕድገት በውድድር ላይ የተመሰረተ እንዲሆንም ለማድረግ የሚያስችል ሥርዓት የተዘረጋ መሆኑን ከተሰበሰቡት መረጃዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡ በመከላከያ ኢንዱስትሪ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን የሐሰተኛ የትምህርትና የስራ ልምድ ሰነድ የማጣራት ሥራ ለመስራት በሂደት ላይ እንዳለ ከተጻፉ ደብዳቤዎች ለመረዳት ተችሏል፡፡ በቀሪ ሶስት ተቋማት ግን የማጣራት ሥራው ስለመሰራቱ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝና መከላከያ ሠራዊት ፋውንዴሽን የሲቪል የስራ ኃላፊዎች በውድድር፣ የሠራዊቱ አባላት ደግሞ በምደባ የሚከናወን መሆኑን ከሰነዶች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

በዘርፉ ሥር ከሚገኙ ተቋማት ውስጥ የመከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ Enterprise Resource Planning (ERP) ሶፍትዌር በመጠቀም የሰው ሃብት መረጃ አስተዳደርን በዘመናዊ ቴክኖሎጂ የታገዘ (Automated) ማድረጉን ከተሰበሰቡ መረጃዎች ለመገንዘብ ተችሏል፡፡ ቀሪ ሶስቱ ተቋማት ግን በዘመናዊ ቴክኖሎጂ የታገዘ (Automated) የሰው ሃብት መረጃ ስርዓት ስለመጠቀማቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

ስልጠናን በተመለከተ የተሰበሰበው መረጃ እንደሚያሳየው በ2014 ዓ.ም በመከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንርፕራይዝ 429 ለሚሆኑ የድርጅቱ አመራርና ሰራተኞች በሙስና ጽንሰ ሃሳብ፣ በወታደራዊ ማኔጅመንት፣ በግብረገብ፣ ERP እና Desk Application በሚሉ ርዕሰ ጉዳዮች ላይ የአቅም ግንባታ ስልጠናዎች ተሰጥተዋል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ በመከላከያ ፊውንዴሽን ለ646 አመራሮችና ሰራተኞች በላቀ ሥነ ምግባር ከሙስና የፀዳች ኢትዮጵያ፣ 70

ለሆኑ ሠራተኞችና አመራሮች ደግሞ ሃብት ምዝገባ ሥርዓት በሚሉ ርዕሰ ጉዳዮች ዙሪያ በኦንላይን ሥልጠናዎች የተሰጡ ሲሆን በቀሪ ሁለት ተቋማትም የአቅም ግንባታ ሥልጠናዎች እደተሰጡ በውይይት ወቅት የተገለጸ ቢሆንም መሰጠቱን የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ በመሆኑም ሥልጠና ስለመሰጠቱ መረጃ ባልቀረበባቸው ሁለት ተቋማት በአመራርና ሰራተኞች በስነምግባር ዙሪያ ያላቸውን ግንዛቤ በማዳበር ሙስና እንዲፀየፉና እንዲታገሉ ለማድረግ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡

ከሰው ሀብት አንፃር የታዩ የሙስና ስጋቶች፡-

- ሀሰተኛ የትምህርትና የስራ ልምድ የማጣራት ስራ ባለመሰራቱ ያለበቂ ችሎታ እና የስራ ልምድ ተቀጥረው የሚሰሩ ሰራተኞች ሊኖሩ የሚችሉበትንና የመንግስትን ሀብት ለብክነት እንዲጋለጥ የሚደረግበት መንገድ ሊኖር ይችላል
- በተወሰኑ ተቋማት የሠራተኞች ሥነምግባርን በማጎልበት ዙሪያ ትኩረት ያደረጉ ስልጠናዎች አለመሰጠታቸው፣
  እነኚህ ስጋቶች በሰው ሀይል አስተዳደር የሚፈጠሩት ክፍተት እንደዝቅተኛ የሙስና ስጋት ሊወሰድ ይችላል፡፡

4.8. የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ

የሀብት ምዝገባ ሙስናን አስቀድሞ ለመከላከል፣ ተቋማዊ ኃላፊነትና የግል ጥቅም ሳይጋጩ በራሳቸው መንገድ እንዲመሩ ለማድረግ፣ አላግባብ የተፈራ ምንጩ ያልታወቀ ሀብትን ለማጋለጥ እና መልካም አስተዳደርን ለማስፈን ጥልቅ ፋይዳ ያለው ሥርዓት ነው፡፡ ሥርዓቱ በተባበሩት መንግስታት የፀረሙስና ስምምነት፣ በአፍሪካ ህብረት የሙስና መዋጊያ እና መከላከያ ስምምንት እንዲሁም የዓለም አቀፍና የአህጉር አቀፍ የፀረሙስና ስምምነቶችን ተቀብለው በሚፈፅሙ ሀገራት እየተተገበረ ይገኛል፡፡ ሀገራችን ኢትዮጵያም ሥርዓቱን ባለፉት አሥር ዓመታት ስትተገብር ቆይታለች፡፡ ሀብትና የገቢ ምንጫቸውን ማስመዝገብ ካለባቸው አካላት መካከል የፌደራል ተቋማት አመራሮችና ሰራተኞች ተጠቃሽ ናቸው፡፡

በዚህም መሰረት በዘርፉ ውስጥ ከሚገኙ ተቋማት መካከል የመከላከያ ሠራዊት ፋውንዴሽን የሀብት ምዝገባ ማድረግ ከሚገባቸው ሰራተኞች መካከል 87 በመቶ፣ አመራሮች ደግሞ 59 በመቶ በህጉ መሰረት ሀብታቸውን አስመዝገበዋል፡፡ የመከላከያ ኢንጂነሪንግ ኮርፖሬሽን በቁጥር

2373 የሚሆኑ ሠራተኞች በአዋጁ መሠረት ሃብታቸውን ያስመዘገቡ ሲሆን በአመራር ደረጃ የሀብት ምዝገባ ስለመከናወኑ መረጃ አልቀረበም፡፡ መከላከያ ሚኒስቴር 5813 የሚሆኑ አመራርና የሰራዊት አባላት የሀብት ምዝገባ ያካሄዱ ሲሆን ቀሪው አንድ ተቋም ግን የሃብት ምዝገባ ስለመከናወኑ የሚሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በሃብት ምዝገባ ርእሰ-ጉዳይ በዘርፉ አንድ ተቋም የሀብት ምዝገባ ስራ በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ አለመደረጉና በሌሎች ተቋማትም ያለመጠናቀቁ የጥቅም ግጭቶችን ለመከላከል እና ምንጫቸው ያልታወቀ ሀብቶችን ለመለየት ካለው ፋይዳ አንፃር እንደ መካከለኛ ስጋት ምንጭ ሊወሰድ ይችላል፡፡

4.9. የፕሮጀክቶች አስተዳደር

የኮንስትክሽን ፕሮጀክትን በተያዘለት የጊዜ ሰሌዳ፣ በጀትና የጥራት ደረጃ ለማጠናቀቅ የዲዛይን ጥራት፣ የጨረታ አወጣጥ ሂደት፣ የክፍያ ስርአት፣ የኮንትራት አስተዳደር እና ከመሰል ጉዳዮች ጋር ተያይዞ የተጠናከረ የክትትልና ቁጥጥር ሥርዓት መዘርጋት ያስፈልጋል፡፡ ይህን ከግምት ውስጥ በማስገባት በሀገር መከላከያ ዘርፍ ውስጥ ያለውን የግንባታ ፕሮጀክት አስተዳደር ለሙስና ያለውን ተጋላጭነት በዚህ ክፍል ለመዳሰስ ጥረት ተደርጓል፡፡

በሃገር መከላከያ ዘርፍ ውስጥ ከሚገኙ ተቋማት አንዱ የሆነው የመከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ የገንዘብ መጠናቸው ብር 9,547,782,695.00 የሚሆን 8 ፕሮጀክቶች ተጀምረው በወቅቱ ያልተጠናቀቁ መሆናቸው፣ ብር 235,679,446.35 የሚያወጣ አንድ ፕሮጀክት ተጨማሪ ሥራ የተሰጠበት መሆኑን እና ብር 8,539,267,906.22 የሚያወጡ 6 ፕሮጀክቶች ውል የተቋረጠባቸው መሆኑን የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በአጠቃላይ በኢንተርፕራይዙ ሥራ ከተጀመረባቸው 57 ፕሮጀክቶች ከ53 እስከ 1,143 ተጨማሪ የስራ ቀናት እንደተጠየቀባቸው የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

የመከላከያ ኮንስትራክሽን ኢንተርፕራይዝ በተለያየ ጊዜ ካስገነባቸው ግንባታዎች ጋር ተያይዞ 90 ግለሰቦችና ተቋራጮች ብር 175,611,705.42 እንዲከፈላቸው ክስ መመስርታቸው በተቋሙ

የኮንትራት አስተዳደር አሰራር ላይ ተገቢው ትኩረት ሊደረግ እደሚገባ ያመላክታል፡፡ በቀሪዎቹ ሶስት ተቋማት ግን ከፕሮጀክት ጋር በተያያዘ የቀረበ መረጃ የለም፡፡

በሀገር መከላከያ ዘርፍ በፕሮጀክቶች አፈጻጸም ሊከሰቱ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- ፕሮጀክቶቹ በውል ጊዜያቸው አለመጠናቀቅ፤
- ተጨማሪ የሥራ ትዕዛዝ (Variation work order) በተለያዩ ግንባታዎች ላይ መሰጠቱ፤
- የፕሮጀክት አስተዳደር የተጠናከረ አለመሆን፣ የሚገነቡ ፕሮጀክቶችን ፍላጎት መሠረት ያደረገ የግንባታ ዲዛይን ስለመዘጋጀቱ በቅድሚያ አለማረጋገጥ ለብልሹ አሰራር እና ሙስና ተጋላጭነት የሚዳርግ መሆኑ፡፡

እነኚህ ስጋቶች ከሚፈጠሩት ከፍተኛ የገንዘብ ኪሳራና የሀገር ሃብት ውድመት፣ ፕሮጀክቶቹ ተጠናቀው ሊሰጡ ከሚችሉት አገልግሎት መቋረጥ ከፍተኛ የሙስና ስጋት ሊሆኑ ይችላሉ፡፡

4.10. ኦዲትና ቁጥጥር

ጠንካራ የውስጥ ቁጥጥር ሥርዓት በዘረጉ ተቋማት ለሙስና የሚያጋልጡ ብልሹ አሰራሮችና ሙስና በእጅጉ እንደሚቀንስ የተለያዩ ጥናቶች ያሳያሉ፡፡ በመሆኑም ተቋማት ህጋዊና ጤናማ የሆነ የገንዘብና የንብረት አያያዝ እንደተከተሉ ለማረጋገጥ በየጊዜው በውስጥም ሆነ በውጭ ኦዲተር የፋይናንስና ንብረት አስተዳደር አሠራራቸውን የማስገምገም ግዴታ አለባቸው፡፡ በዚሁ መሠረት በሀገር መከላከያ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የኦዲት አስተዳደር ሥርዓት በጥናቱ እንደሚከተለው ተተንትኗል፡፡

በዘርፉ ያሉ ተቋማት በየዓመቱ የውስጥ ኦዲት ስራ እየሰሩ መሆናቸዉን ከሪፖርቶች መገንዘብ ይቻላል፡፡ የመከላከያ ዘርፍ በአዋጅ ቁጥር 1100/2011 አንቀጽ 71 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት ምሥጢራዊ የፋይናስ ሰነዶችና መዛግብትን በተመለከተ በሶስተኛ ወገን እንዳይታይ ወይም እንዳይቀርብ የሚከለክል ህግ በመኖሩ በኢታማጆር ሹም የሚታዳደሩ፣ በሠራዊት ፋውንዴሽን ስር ያሉ አንዳንድ ስራ ክፍሎችና በመከላከያ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን ስር ያሉ ስራ ክፍሎች ሰነዶችን መመልከት አልተቻለም፡፡ በቀሩት የተቋማት አመራሮች የውስጥና የውጭ ኦዲት ግኝቶች ላይ ውይይትና ግምገማ የማካሄድ ልምድ ያላቸው መሆኑን ከተደረገ ውይይት ግንዛቤ ተወስዷል፡፡ ነገር ግን የኦዲት ግምገማ ሪፖርት ሰነድ ማግኘትና ማየት አልተቻለም፡፡

የውጭ ኦዲት ሪፖርትና የተደረጉ ማሻሻዎችን በተመለከተ ግን አብዛኛው የዘርፉ ተቋማት መሻሻል እንዳለ በቃል ከመግለጽ ዉጪ ለዋና ኦዲተር የተላከውን ሪፖርትና የተወሰዱ ማስተካከያ እርምጃዎችን የሚያሳይ ሰነድ ማግኘት አልተቻለም።

መከላከያ ኢንዱስትሪ ኢንጅነሪንግ ኮርፖሬሽን የኦዲት ሪፖርት ለሥነ-ምግባር መከታተያ ክፍልና ለህግ ክፍል ተደራሽ እንደሚያርግ ከተሰበሰቡ መረጃዎች ለመገንዘብ ተችሏል። ሌሎቹ ተቋማት ግን የኦዲት ሪፖርትን ተደራሽ ማድረጋቸውን የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም።

የሒሳብ አያያዝ ሥርዓትን ከማሻሻል አንፃር የፋይናንስ መረጃ አስተዳደርን ሙሉ በሙሉ ወደ ተቀናጀ የፋይናንስ መረጃ ሥርዓት (IFMIS - Integration Finance Information System) እና በERP ለማስገባት የተደረጉ ሙከራዎች በአብዛኞቹ ተቋማት ጥረት እየተደረገ እንደሚገኝ በውይይት ወቅት ተገልጿል። በ2014 በጀት ዓመት ከተካሄዱ የውጭና የውስጥ ኦዲት ሪፖርቶች በግኝት የተለዩ የአሠራር ክፍተቶች እንደሚከተለው ተገልጿል፡-

ከላይ ከተጠቀሰው ትንተና ለመረዳት እንደሚቻለው ዘርፉን ለሙስና ስጋት ሊያጋልጡ የሚችሉ ክፍተቶች የሚከተሉት ናቸው።

የኦዲት ሪፖርት ግምገማ ያለመኖር፣ በኦዲት ግኝት ላይ ተመስርቶ የማስተካከያ እርምጃ አለመኖርና የኦዲት ሪፖርትን ለሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት ተደራሽ አለማድረግ ናቸው። እነኚህ አሰራር ግድፈቶችም በቁጥጥር ላይ ከሚፈጥሩት ክፍተት ባሻገር በኦዲት ስራዉ ተክክለኛነትና ተደራሽነት አሉታዊ ተጽእኖ አላቸው። በመሆኑም መካከለኛ የሙስና ደረጃ ሊይዙ ይችላሉ።

4.11. የሙሰና ስጋት

ለመከላከያ ዘርፍ ተጠሪ የሆኑ ተቋማት በተቋሞቻቸው ለሙስና እና ብልሹ አሰራር ስጋት የሆኑ የስራ ሂደቶችን፣ የመከሰት እድልን እና ተፅዕኖ (ዝቅተኛ፣ መካከለኛ፣ ከፍተኛ) ደረጃ በሚል ያሳውቁት መረጃ እንደሚከተለው ተጠቃሎ ቀርቧል፡-

ከፍተኛ ተጋላጭነት እንዳላቸው የተገለጹ አሠራሮች

- የውሃ፣ ህንጻ፣ መንገድና ኤርፖርት ግንባታ ፕሮጀክት አስተዳደር፣

- የፕሮጀክት የማማከር አገልግሎት የሚሰጡ የአገር ውስጥና የውጭ አገር ባለሙያ ግዥ፣
- ማሽነሪ ኪራይና፣ የግንባታ ግብዓትና፣ ነዳጅና ቅባት ግዥ፣
- የላብራቶሪ ዕቃዎችና መለዋወጫ፣ የንብረት ማስወገድ፣ የአሠራር ግልጽነት ስለሚጎድላቸው ለሙስና ተጋላጭ መሆናቸው፤
- የፋይናንስ ክፍያና ተሰብሳቢ ገንዘብ በወቅቱ መሰብሰብ ካልተቻለ ድርጅቱን ለከፍተኛ ኪሳራ የሚዳርግ መሆኑ፣
- ከወሰን ማስከበር ጋር ተያይዞ የሚመጣ የጊዜ መጓተትና በድርጅቱ ላይ የሚያደርሰው ኪሳራ፣
- የሆቴል አገልግሎትና ግዥ፣

መካከለኛ ተጋላጭነት እንዳላቸው የተገለጹ አሠራሮች

- ከግንባታ ፕሮጀክት ውል ማራዘምና ተጫማሪ ስራ ጋር በተያያዘ፣ የግንባታ ግብዓት ጥራት፣ ያልተሰራበት አገልግሎት ክፍያ
- የማሽነሪና ተሽከርካሪ ጥገና ወጪ የተጋነነ መሆን፣
- ወቅታዊ ነባራዊ ሁኔታን ያገናዘበ መመሪያ በወቅቱ ባለመዘጋጀቱ ከአምራች ፋብሪካዎች ግብዓትና ምርት ሽያጭ አሰጣጥ ሂደት ፤
- ንብረቶችን በአግባቡ ያለመያዝና ያለመመዝገብ፣ መመሪያን ያልተከተለ ክፍያ ከመፈጸም አንፃር የተለያዩ አገልግሎቶች ክፍያ አፈፃፀም፣ የሲቪል ሥራዎች የሰው ሀብት አስተዳደር ሥር - የሚገኙ ቅጥር፣ ዝዉዉርና ምደባ አሠራሮች

ክፍል 5፡ የመፍትሔ ሃሳቦች (ምክረ-ሃሳብ)

በተካሄደው የዳሰሳ ጥናት ትንተና ለተለያዩ የሙስና ስጋቶች የሚከተሉትን የመፍትሄ ሃሳቦች ቀርበዋል፡፡

- ተደራሽ እና ምሥጢራዊነቱን የጠበቀ ዘመናዊ የጥቆማ መስጫ አሰራር ስርአት ቢተገበር፣
- ተቋማዊ ውሎች ከመፈረማቸው በፊት በህግ ክፍል አስተያየት የሚሰጥበት አሠራር ስርዓት ቢዘረጋ
- በሥነምግባር ክፍል፣ በህግ ክፍል፤ በኦዲት እና በተቋማዊ ለውጥ የሥራ ክፍሎች መካከል ቅንጅታዊ አሰራርን ማጠናከር ቢቻል፤
- የዘርፉ ተቋማት የሀብት ምዝገባና ማሳወቅ ስርአት ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ ቢያደርጉ፡፡
- በቅሬታ አፈታት ላይ የሚታየው ውስንነት የማሻሻያ ስርአት ቀርፆ ተግባራዊ ቢደረግ፣
- በዘርፉ ያሉ ተቋማት ለሙስና ተጋላጭ የሆኑ አሰራሮችን ለመለየትና የማሻሻያ እርምጃ ለመውሰድ ወቅቱን የጠበቀ የሙስና ስጋት ጥናት ቢያደርጉ
- የሥነምግባር እና ፀረ-ሙስና ክፍል የስራ ዕቅድ-ክንውን በበላይ ሃላፊዎች ቢገመገምና ግብረ- መልስ ቢሰጠው
- በፕሮጀክት አስተዳደር ውል፣ ሂደትና ርክክብ ዙሪያ ጠበቅ ያለ አሰራርና ተከታታይ ክትትል ቢደረግ
- የፕሮጅከት ግብዓት ግዥና አያያዝ ተገቢው ክትትልና ቁጥጥር ሊኖር ይገባል፡፡ ድርጅቶቹ ዘመናዊ የካይዘን አሰራር ሊጠቀሙ ቢችሉ፡፡ ፣
- በኦዲት ግኝቶች ላይ ተመስርቶ አስፈላጊውን አስተዳደራዊና ህጋዊ እርምጃ በወቅቱ የመውሰድ እና የማስተካከል ባህል ማዳበርና፣ የዉጪ ኦዲት ሪፖርቶችንና የተደረጉ ማሻሻዎችን ለባለድርሻ አካላት ተደራሽ ማድረግ፣
- ለሙስና ስጋት የሆነውን ያለዕቅድ የሚከናወኑ ግዢዎችን በከፍተኛ ሁኔታ መቀነስ፣
- ማንኛዉም ግዢ ከመከናወኑ በፊት የገበያ ጥናት፣ የዋጋና የአይነት እውነታዎችን ስለሚያመላክት ቢለመድ፣
- ከግዢ፣ ደንብና መመሪያ ጋር የተያያዙና ሌሎች መረጃዎችን በተቋማዊ ድረ-ገጽ ላይ የማኖር ባህልን ማጎልበትና ሰራተኞችና ሌሎች ተገልጋዮች እንዲጠቀሙ ማበረታታት፣

- ለአመራሮች እና ሰራተኞች አስፈላጊውን የስነምገባር ማጎልበቻ ስልጠና ቀጣይነት በአለው መልኩ ቢሰጥ፣
- የትምህርትና የስራ ልምድ የማጣራት ስራ በማከናወን ሀሰተኛ ማስረጃ በማቅረብ ያለበቂ ዕውቀትና ችሎታ ተቀጥረው ከሚያገለግሉ ሰራተኞች ማጥራት ቢቻል፣